

ELS FETS DELS APÒSTOLS, PEL DR. RAMON EJARQUE, PROF. DE SDA. ESCRITURA EN EL SEMINARI DE TORTOSA

Nostre Senyor Jesucrist, poc temps abans de pujar-se'n al cel, adreçà als apòstols congregats a Galilea aquestes tan sublimes com significatives paraules: "Tota potestat m'ha estat donada en el cel i en la terra; anant-vos-en, doncs, per tot el món, ensenyeu a totes les nacions i prediqueu l'Evangeli a tota creatura; batejant-los en nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant; ensenyant-los a guardar totes les coses que us he manat" (Mt. 28, 18-20).

I que els apòstols compliren amb tota fidelitat el manament del seu Mestre ens ho diu Sant Marc qui acaba el seu Evangeli amb aquestes paraules: "Després ells marxaren a predicar pertot arreu, cooperant el Senyor i confirmant llur paraula amb els prodigis que se seguien" (Mc. 16, 20). Perquè tots ells, després d'haver estat alguns anys predicant només dins els límits de la Palestina, quan l'hora fou arribada, es dispersaren per tots els reiaïmes i províncies anunciant l'Evangeli amb tant de zel que Sant Pau, escrivint als Romans, podia confirmar que el ressò de llur predicació era arribat fins als extrems de la terra (Rom. 10, 18).

La història d'aquesta admirable propagació de l'Evangeli, un cristià, un deixeble de Sant Pau, l'escriví per a edificació d'un personatge de distinció, anomenat Teòfil, i de tots els fidels als quals és grat de conèixer les glorioses manifestacions de la vida de l'Església en els seus primers anys. Aquest deixeble és Sant Lluç, l'autor del tercer Evangeli; la seva obra, el llibre conegut amb el nom de FETS DELS APÒSTOLS.

Rebut i acceptat per tota l'Església, des dels temps més antics, com a obra de Sant Lluç, qui l'escriví sota la inspiració de l'Esperit Sant, és i serà sempre la seva lectura molt a propòsit per a consolar el cristià en les tribulacions de la vida i per a fortificar-lo en la fe que es manifesta en la caritat i en la pràctica d'una vida verament cristiana.

Mes en aquests darrers temps el llibre de Sant Lluç i la seva autoritat històrica han estat durament atacats; raó per la qual es fa necessari entrar de ple en la qüestió i examinar els arguments dels adversaris respecte a aquest punt de cabdal importància.

EL LLIBRE

ELS FETS DELS APÒSTOLS, o més ben dit, Fets dels apòstols, segons molts antics manuscrits, són la narració de la vida de l'Església en els seus primers temps i de la propagació de l'Evangeli entre jueus i gentils. Per la intenció del seu autor són com la continuació o segona part de l'obra que abans havia escrit, ço és, el tercer Evangeli, que destinà a Teòfil per a informar-lo bé en tot allò que el podia edificar i fortificar en la fe.

Mes no és la història completa de la vida dels apòstols després de l'Ascensió del Senyor fins a la mort de cadascun d'ells. Perquè, fins al cap. 13, la narració comprèn la propagació de l'Església en general, i en ella tenen part molt principal Sant Pere, Sant Joan i el seu germà, Sant Jaume el Major, qui patí martiri sota Herodes Agripa. Mes, a comptar del cap. 13 gairebé tota la narració es refereix a Sant Pau, a qui l'autor segueix en els seus viatges apostòlics fins als darrers dies de la seva primera captivitat a Roma.

ARGUMENT DEL LLIBRE

En el llibre dels Fets fàcilment es poden distingir dues parts: la primera que tracta de la fundació i propagació de l'Església a Judea i Samaria, i la segona que parla de la mateixa propagació entre els gentils.

La primera part comprèn els nou primers capítols. Fundada l'Església a Jerusalem després de la vinguda de l'Esperit Sant, dona proves tot seguit d'una intensa vitalitat i els deixebles de Crist apareixen adornats de costums santíssims. Un gran miracle aporta gran increment a l'Església, la qual, encara que furiosament perseguida des dels primers dies, creix miraculosament de tal faísó que prompte es fa necessària la institució dels *diaques*, un dels quals, Esteve, obté la glòria d'ésser el primer màrtir de Jesús. La persecució enforteix els cristians i fa que l'Església es propagui ràpidament per Palestina, Samaria i Síria.

La segona part, dels cc. 10 al 18, explica com l'Església comença de propagar-se entre els gentils per la conversió del centurió Corneli i dels seus, i, després, per les nombroses conversions que tingueren lloc a Antioquia. Els increments són molt més notables des que Sant Pau emprèn els seus viatges apostòlics. En el primer anuncia l'Evangeli a Xipre i després a Pamfília, Pisídia i Licaònia.

En el segon, després de visitar les esglésies fundades en el seu viatge

anterior, impulsat per l'Esperit Sant, passa a Europa, i funda noves esglésies a Filipos i Tessalònica, i després a Corint.

En el tercer, amb ocasió d'una llarga estada a Efès, propaga l'Evangeli per la província d'Àsia i, visitades les esglésies de Macedònia i Acaia, torna a Jerusalem, on és empresonat; i, traslladat pocs dies després a Cesarea, espera, captiu per dos anys, l'acabament del seu procés, fins que es veu obligat a apejar al tribunal del Cèsar. Embarcant-se al port de Cesarea, arriba a Roma, després d'un viatge ple de perills, i anuncia l'Evangeli del regne de Déu en la capital del món, durant dos anys.

És de notar que en el cap. 16, v. 10, l'autor comença de parlar en la narració en primera persona, i fins a l'acabament, segueix tan aviat en tercera, tan aviat en primera persona; senyal clar d'haver pres part personalment en molts dels fets. Aquests fragments en què parla en primera persona són anomenats pels crítics alemanys amb el nom de *Wirstücke*, que traduirem per la paraula *fragments-nosaltres*, o simplement fragments-N. ja que necessàriament, en l'estudi de la qüestió de l'autenticitat, ens n'hem d'ocupar.

EL TEXT

El text del llibre dels Fets és arribat als nostres dies en nombrosos còdexs que representen almenys dues recensions: una, anomenada oriental, que és representada pels còdexs uncials \aleph i B, del segle IV; A i C del segle V; H. L. P., del segle IX; Fa Coislianus, del segle VII; I Petropolitanus palimpsestus, en fragments del segle V i VII; la major part dels còdexs minúsculs, la Vulgata de Sant Jeroni que data del 383; la Filoxeniana, que és una recensió de la Peschito feta en 508; la versió còptica bohairica o memfítica, que és del segle III; i entre els Sants Pares per Clement d'Alexandria i Orígenes, i a comptar des del IV gairebé per tots els Pares i escriptors eclesiàstics.

L'altra recensió és anomenada occidental, i és més llarga o difusa que l'anterior; està representada per D, o sigui el *Codex Bezae*, manuscrit grecollatí del segle VI; també la representen el Palimpsest de Fleury (h) del segle V o VI; el text o les notes marginals de la versió siríaca filoxeniana revisada en 616 per Tomàs d'Heraclea; i finalment algunes citacions de Sant Ciprià, de Sant Agustí, de Sant Efreem i de Sant Joan Crisòstom.

Per a explicar les diferències no petites entre les dues recensions, F. Blass ha llençat la hipòtesi que Sant Lluç, a la fi de la primera captivitat de Sant Pau, havia escrit un llibre dels Fets, més extens, un xic menys esmerat, el que en diríem nosaltres *un borrador*; un poc més tard, va refer

la mateixa obra, eliminant-la de notes i digressions de menor importància; i aquest llibre, més ben escrit, l'hauria dedicat a Teòfil: admetent aquesta explicació, el llibre borrador representaria la versió occidental; i el més curt, l'oriental.

Els editors moderns del text dels Fets han preferit la recensió oriental a l'occidental, considerant-la com la millor i més primitiva, no obstant la gran antiguitat que obté l'occidental.

L'AUTENTICITAT DELS FETS

Estat de la qüestió. — El llibre dels Fets, és obra de Sant Lluç, i sols de Sant Lluç? — La tradició eclesiàstica ho afirma així, unànime, i, sense contradicció, s'ha tingut per cosa indubitable fins als nostres dies. Avui els qui s'anomenen "crítics", sense ocupar-se dels arguments fortíssims de la tradició, neguen que els Fets siguin l'obra de Sant Lluç, o que ell sigui l'únic autor; o fan del llibre un anàlisi tan especial, que els porta a descobrir-hi, a desgrat de la seva unitat tan evident, moltes i diverses fonts, de manera que el llibre ve a ésser un conglomerat de fragments ben o mal ajuntats per un redactor anònim, cap al fi del segle I, o començaments del II.

Sortosament, els tals crítics estan talment desorientats que un autor tan poc sospitós com Harnack, parlant de la qüestió, en el seu llibre *Lukas der Arzt* (p. 102), diu així: "Si es vol tractar el llibre dels Fets com ho fa la crítica literària s'hi podran trobar fàcilment fins a una mitja dotzena d'estratificacions que representen escrits de diferents temps; mes si es llegeix el llibre amb res més que sentit comú, clarament es veu que al llibre hi ha un sol esperit i una sola mà".

El llibre dels Fets, diem nosaltres, és de Sant Lluç, autor del tercer Evangeli, i tot enter de Lluç, sense excloure els fragments-nosaltres.

La tradició eclesiàstica, unànime, com des dels temps més antics ho confessen una sèrie de testimonis indubitables i de primer ordre, de la meitat del segle II i començaments del III, i les veus més autoritzades de l'Església diuen que Lluç, company i deixeble de Sant Pau, és l'autor del llibre dels Fets.

Tenim en primer lloc el *Cànon de Muratori*, redactat entre els anys 170 i 200, catàleg oficial de les Sagrades Escripures admeses a l'Església de Roma. En ell s'afirma categòricament que el llibre dels Fets és de Lluç, company de viatges de Sant Pau, del qual ha parlat el mateix fragment un poc abans en fer menció del tercer Evangeli.

Una altra prova la tenim en els *Pròlegs dels antics manuscrits*, els quals, en la forma que sembla la més primitiva (alguns d'ells abasten els

temps del Fragment de Muratori), diuen que Lluç, metge, fou deixeble dels apòstols; que va seguir a Sant Pau; que va viure 84 anys i que escriví el seu Evangeli i tot seguit els Fets dels Apòstols.

Sant Ireneu, pel mateix temps, en els seus escrits *Adversus haereses*, dels anys 180 a 198, designa Lluç com autor dels Fets. És de remarcar la importància cabdal que a Lluç dóna aquest testimoni, un dels més importants de la tradició; ja que, procedent de l'Àsia, després bisbe de Lió a les Gàl·lies i en relació constant amb Roma, concentra en la seva persona l'ensenyança de les esglésies de l'Àsia, de les Gàl·lies i de Roma.

També, cap a la fi del segle II, testifica el sentiment de l'Església africana, Tertulià, qui cita freqüentment en els seus escrits el llibre dels Fets i fa notar el seu valor històric, confirmat per les Epístoles de Sant Pau.

Del mateix sentir és l'Església d'Alexandria, com en donen fe Sant Climent d'Alexandria i Orígenes, els quals escrivien al començament del segle III.

Finalment, Eusebi de Cesarea, al segle IV, fa en la seva *Història de l'Església*, com un resum de la tradició eclesiàstica i, sense vacil·lació, col·loca el llibre dels Fets entre els *ὁμολογούμενα*, o sigui entre els llibres sobre els quals no hi ha cap contradicció.

Si dels arguments tradicionals anem als de doctrina interna trobarem la teso de la tradició fortament confirmada. Perquè, en efecte, examinant el llibre dels Fets, s'observa:

a) *Que el seu autor era un grec*, procedent de la gentilitat, i que posseïa una cultura més que regular, com es dóna a conèixer en l'habilitat amb què domina la llengua grega. Demés coneix perfectament els llocs, les persones i els usos administratius, coses totes que donen al seu llibre un valor històric de primer ordre; així també se li veu certa predilecció per ço que es refereix a Antioquia i a la propagació de l'Evangeli en aquella ciutat.

b) *És un metge*, o almenys coneix i empra fàcilment els termes de medicina.

c) *És un company i deixeble de Sant Pau*. Un company, puix que li dedica en el seu llibre el lloc més important, ja que de 28 capítols, 15 parlen d'ell exclusivament. En els viatges de l'apòstol fa notar els més petits incidents amb tal precisió històrica i geogràfica, que descobreix, a cada moment, ja el testimoni ocular que fa reviure, en contar-les, les escenes en les quals ha estat present, ja l'historiador diligent que s'és informat de tot per testimonis de vista o pels mateixos actors.

Un deixeble, puix que en el llibre dels Fets es troben idees i expressions específicament paulines; fet molt digne de notar, si es té en compte que Sant Lluç, segons la majoria dels crítics, no ha conegut, abans d'escriure els Fets, les Epístoles de Sant Pau. N'és un exemple la tesi sobre la justificació per

la fe sense les obres de la Llei, la de la universalitat de la redempció, etc.

Finalment, és molt significatiu que Sant Lluç no s'anomena mai pel seu propi nom en els Fets. En canvi Aristarc, que és anomenat en les Epístoles de Sant Pau juntament amb Lluç (Col. 4, 10; Phil. v. 24), és anomenat pel seu propi nom en els Fets en els llocs corresponents als de les Epístoles. És que un autor no se sol designar pel seu propi nom àdhuc quan anomena els seus companys de viatge.

d) Estudiant bé el tercer Evangeli, es veu clar que el seu autor és el mateix que el dels Fets. Ho proven les semblances de vocabulari i estil; la d'idees i expressions gramaticals; la utilització dels mateixos termes de medicina; les mateixes idees teològiques, específicament paulines. Estant, doncs, sòlidament provat que el tercer Evangeli és obra de Sant Lluç, per les raons exposades, es prova també que de Lluç és el Llibre dels Fets; i si d'això poguéss quedar algun dubte, els pròlegs de les dues obres ho donen a entendre amb tota claredat.

SANT LLUC ÉS TAMBÉ L'AUTOR DELS FRAGMENTS-N

Lluç, com testimoni i fidel historiador, ha escrit en primera persona del plural la narració dels Fets en què ha pres part.

Que també ell és l'autor dels tals fragments, ho prova la manera tan natural amb què es lliguen amb la resta de la narració. Així, p. ex., quan Sant Pau resol d'anar-se'n a Macedònia, l'autor diu sense transició: "Cercàrem tot seguit d'anar a Macedònia" (Act. 16, 10); la continuació de la història, escales a Samotràcia i Neàpolis i començaments de la predicació de l'Evangeli a Filipos, continuen descrits en la primera persona (16, 10-17); mes la tercera persona torna a aparèixer quan Sant Pau, anant-se'n de Filipos, se'n va cap a Tessalònica, Berea, Atenes, Corint, Jerusalem i Antioquia. L'autor, segons sembla, s'és quedat a Filipos, on Sant Pau l'anirà a trobar a la fi del tercer viatge apostòlic; i és aleshores quan torna a aparèixer la primera persona (20, 5). A Filipos l'autor dels fragments-N. s'embarca junt amb Sant Pau i va a trobar-se a Troas amb els altres companys (20, 6). D'aquí i fins a l'acabament del llibre, la narració té perícopes en la primera persona i perícopes en la tercera; mes són més llargs els de la primera persona, que contenen detalls minuciosos de les escales i incidents del viatge de Cesarea a Roma. En ço que es refereix en primera persona, l'autor ha estat testimoni de vista; en allò que no s'hi refereix, ha pogut facilíssimament informar-se en les millors fonts, puix ell és estat a Jerusalem amb l'apòstol Sant Pau (21, 17); i parla de la *nostra* arribada a Jerusalem; estava també amb ell a Cesarea, ja que podrà dir sense transi-

ció, al moment d'embarcar-se: "quan fou resolt que anéssim per mar a Itàlia..." (26, 1). L'autor dels fragments-N., com és notori, es revela com un company de Sant Pau, i introdueix en el decurs de la seva narració memòries preses del seu diari de viatge.

Un tal company de viatge de Sant Pau és Sant Lluç, i ningú més que Sant Lluç, puix que si bé s'observa, de cap dels qui són estats companys de Sant Pau es pot dir que hagi escrit els tals fragments. No es pot dir de Sant Bernabé, qui es va separar de Sant Pau al començament de la segona missió o viatge apostòlic (Act. 15, 39); i el primer fragment-N. ocorre en el decurs de la segona missió (16, 10).

Erast, durant la tercera missió (19, 22), fou enviat a Efès amb Timoteu; i en cap lloc no dona a entendre que sigui, a la vegada, actor i autor. Sopater, Aristarc, Segon, Gaius, Timoteu, Tíquic i Tròfim són clarament distingits de l'autor dels fragments-N. pel mateix redactor d'aquests fragments (20, 4). A més, quan Gaius i Aristarc són arrestats a Efès davant el poble avalotat, la narració està en tercera persona (19, 29) i també en 27, 2 pel que es refereix a Aristarc. Quan Timoteu, a Lystres, és cridat per l'apòstol perquè l'acompanyi i ajudi en les seves missions (16, 1-9), quan Silas va a trobar-se amb ell a Corint (18, 5), la narració queda sempre en tercera persona.

Quant a Titus, aquest no es trobava amb Sant Pau en el viatge de Cesarea a Roma; per tant, no ha pogut notar en primera persona les moltes peripècies del viatge. Finalment, quan Silas se'n va amb Sant Pau per a emprendre la segona missió, quan junt amb ell és tancat a la presó (16, 19-40); quan sol amb ell va a Tessalònica i a Berea (17, 1-4), o en companyia de Timoteu va a trobar Sant Pau a Corint (18, 5), la narració va sempre en tercera persona. Així, doncs, entre els companys de Sant Pau no hi ha sinó Lluç qui hagi pogut redactar els fragments-N. Lluç, diem, qui mai s'anomena ni s'atribueix cap paper d'importància; personatge massa obscur en la primitiva Església perquè la llegenda hagi estat temptada d'aprofitar el seu nom. I precisament els fragments-N. porten a Roma aquest Lluç en companyia de Sant Pau, qui en dues ocasions (Col. 4, 14); Philem. 24) senyala la presència d'ell al seu costat durant el curs de la primera captivitat.

A més, és tan gran la conformitat d'estil entre els fragments i el restant del llibre, que fins autors que no admeten l'autenticitat dels Fets, com per exemple B. Weiss, fan notar la sorprenent unitat literària. Heus aquí per què, avui, molts dels crítics independents cap inconvenient no tenen a afirmar que els fragments-N. no han pogut ésser escrits per altre que no sigui el mateix autor que ha escrit la resta del llibre.

QUAN FOU ESCRIT EL LLIBRE DELS FETS?

Gran nombre de "crítics" senyalen l'any 80, i altres una data més avançada en el mateix segle II, en què, segons ells, hauria estat escrit el llibre dels Fets. En canvi, els catòlics i molts protestants dels qui es diuen *conservadors* la senyalen, aproximadament, entre els anys 62 i 67.

Per respondre críticament a la qüestió, direm primerament:

a) El llibre dels Fets no és estat escrit abans dels anys 62 i 63. La raó és perquè, en ells, la narració arriba fins a l'acabament de la captivitat primera de Sant Pau a Roma, que tingué lloc segurament cap a la primavera dels anys 62 o 63.

b) Examinant atentament el mateix llibre, tampoc sembla que hagi estat escrit més enllà del 75, molt menys del 80, perquè el fet que l'autor no s'és servit per a escriure el seu llibre de les Cartes de Sant Pau, cosa que avui molts expositors admeten, no tindria aleshores explicació, puix que, atesa la gran difusió dels escrits paulins i la freqüent comunicació entre les Esglésies, és molt difícil (per no dir impossible) que Sant Lluç no les hagués vist i aprofitat per al seu llibre, que segurament de molt li haurien servit. S'explica, en canvi, que no les hagi conegut encara si s'admet que escriuria abans de l'any 63, puix que algunes d'aquestes cartes les escriví Sant Pau estant Lluç absent.

c) Ni tampoc després del 70, data de la destrucció de Jerusalem. L'autor no fa la més insignificant al·lusió ni a la revolució dels jueus ni a l'espanyosa catàstrofe en què va desaparèixer Jerusalem i el poble jueu. Si, doncs, Sant Lluç escrivia després del 70, no podia ignorar un fet tan ressonant i tenia bona ocasió de parlar-ne en el seu llibre; ja que fou aleshores quan pagaren els jueus llur crim de perseguir Crist i els seus deixebles, i es complí puntualment la profecia del Salvador. Finalment, la destrucció del Temple, la supressió dels ritus mosaics i la dispersió dels jueus eren una divina confirmació de les solucions adoptades a l'assemblea de Jerusalem sobre la circumcisió i les observàncies legals, i mostraven, de la manera més clara, que la salvació messiànica estava destinada a tots els pobles; i de res de tot això no es fa esment en el llibre dels Fets. Més aviat, l'ambient que es respira i es descobreix per la narració dels Fets és ambient de pau; el temple subsisteix; els jueus, com mai, estan plens d'ira contra els cristians; contra aquests estan els sanedristes units; res, en una paraula, no permet de descobrir aquell estat de coses tan diferent que va venir després del 70; clar senyal, doncs, que el llibre dels Fets és anterior a aquesta data.

c) Ni fou escrit probablement després del 64, data de l'incendi de

Roma i de la persecució de Neró i de la mort de Sant Pere; si atenem a la manera que els Fets parlen de Sant Pere i del poder romà. Són aquells esdeveniments tan transcendents per a la història dels primers temps de l'Església que és impossible que quelcom no traspués en els Fets, si veritablement havien ja tingut compliment. Mes, res no es veu d'això; ans, tot al contrari. Sant Pau, qui hauria pogut ésser posat en llibertat segons el consell d'Agripa II (26, 32) en el cas que no hagués apel·lat al Cèsar, és tractat, encara que captiu, amb una gran benignitat (28, 31). I de la lectura del llibre es desprèn clarament que Sant Pere encara vivia; i que els cristians, als ulls dels magistrats de l'Imperi, no es diferenciaven dels jueus; i que el practicar la nova religió de cap manera és considerat com un crim digne dels més espantosos suplicis.

d) El llibre dels Fets, diem nosaltres, és estat acabat d'escriure a la fi del segon any de la captivitat de Sant Pau a Roma, entre els anys 62 i 63. Sols així s'explica d'una manera satisfactòria que el llibre dels Fets acabi bruscamment en els darrers dies de la primera captivitat de Sant Pau.

Perquè aquestes són les darreres paraules del llibre: "Pau va estar dos anys enters a una casa que s'havia llogat, i en ella rebia a tots els qui anaven a veure'l predicant el Regne de Déu, i ensenyant allò que es refereix al Senyor Jesús amb tota llibertat, sense impediments" (Act. 28, 30. 31). Escrivia, doncs, Sant Lluç a la fi dels dos anys de la captivitat, tot just quan un canvi acabava d'ocórrer en la seva situació, canvi que dóna a entendre l'aorist ἐνέμεινεν usat en la proposició principal.

Aquest canvi seria, segons el P. Lagrange, una espècie d'indicació oficial i discreta, que valia tant com dir "no haver-hi lloc" i que portava, a la fi, la llibertat del processat. Segons el P. Prat i altres, el canvi no seria de cap manera l'indicat per l'opinió del P. Lagrange, ni el martiri de Sant Pau, com volen altres. I, en efecte, cal preguntar: Com podia Sant Lluç deixar de fer constar en el seu llibre un esdeveniment tan important de la vida de Sant Pau? És dirà que, a Roma, ja ho sabien i, per tant, no era necessari fer-ho constar. Mes, és el cas que Sant Lluç destinava també el seu llibre als fidels de tantes comarques evangelitzades per l'apòstol. A Jerusalem, a Cesarea, a Efès, a Corint i a moltes altres ciutats els cristians havien de tenir forçosament santa curiositat de saber la fi del procés; i no té explicació satisfactòria que Sant Lluç res no digués d'això si no en el cas que els tals esdeveniments no havien tingut lloc encara. Aleshores el canvi s'explica en el passar de la *libera custodia* a un empresonament més rigorós que precedia al fall definitiu de la causa; i en aquest interval de temps fou quan Sant Lluç acabaria el seu llibre.

LES FONTS DEL LLIBRE DELS "FETS"

L'autor que escriu un llibre a l'impuls de la inspiració, no està per això impedit, ni abans de rebre tal carisma, ni mentre està sota la seva influència, de servir-se de fonts escrites o orals per a escriure el seu llibre, del qual ha concebut la idea i el pla per la moció de Déu; ni que escrigui sota aquesta moció o impuls que fan veritablement del seu llibre una obra divina, a la qual coopera com una causa instrumental i lliure, segons les seves aptituds i propi caràcter.

Doncs, tractant-se de Sant Lluç, qui en el seu Pròleg del tercer Evangelí manifesta el seu escrupolós esment a informar-se bé de tot allò que es refereix a Jesús, és lògic de pensar que ha posat la mateixa diligència, i s'és documentat bé, sobre tot allò que té relació a l'Església naixent.

Per a escriure el seu llibre ha recorregut, doncs, a les seves memòries personals i a les notícies que li han pogut facilitar els primers i principals fundadors de l'Església, sense excloure que hagi també pogut aprofitar-se de fonts escrites. Les memòries personals les ha pogut tenir importants i en gran nombre, puix que procedent, segons sembla, d'Antioquia, pogué presenciar els començaments del Cristianisme a la capital de Síria; i, pel que es refereix a Sant Pau, ha passat en la seva companyia llargues temporades.

Sobre els orígens de l'Església de Jerusalem, a l'evangelització de la Palestina i dels pobles gentils ha estat en molt bones relacions per a poder informar-se bé de tot; si no es pot assegurar que hagi tractat personalment a Sant Pere, amb tota certesa es pot dir que ha vist a Sant Jaume el Menor, bisbe de Jerusalem, i d'una manera semblant ha vist a Joan Marc i a Silas. Tots tres han pogut donar-li informes precisos i segurs sobre els primers anys de l'Església i de la seva propagació. També ha estat relacionat amb el diaca Felip, ja que, al retorn del tercer viatge es va allotjar a casa seva a Cesarea, junt amb Sant Pau; i d'ell va poder obtenir bon nombre de notícies dels mateixos temps donades per un testimoni de vista. Així podríem anar estenent aquest examen. D'ell podem deduir, en bona lògica, que Sant Lluç, a part d'escriptor inspirat per l'Esperit Sant, mereix i té completa autoritat històrica en el que es refereix al llibre dels Fets; autoritat que es fa més gran com més s'observa de quina manera l'arqueologia, en els seus darrers descobriments, va confirmant la veritat de la seva narració i de la seva escrupolosa diligència en parlar de les coses del seu temps sense faltar en el més mínim a l'exactitud. Tot allò que en el decurs de la seva narració afirma de Xipre, de Filipos, de Tessalònica, d'Atenes, de Corint, d'Efès i de Jerusalem ha tingut admirable confirmació en les inscripcions darrera-

ment descobertes, en els papirus en gran nombre trobats a Egipte i en les excavacions que han fet tornar a la llum del dia aquelles civilitzacions, soterrades fa segles, i que han declarat la veracitat de Sant Lluç.

I, qui ho diria? No obstant reconèixer molts dels crítics més avançats i independents aquesta diligència exquisida i fidelitat escrupolosa de Sant Lluç en la seva narració, no reparen d'acusar-lo d'haver-se equivocat afirmant coses errònies.

ELS PRETESOS ERRORS DE SANT LLUÇ

Els miracles. D'ells es fa menció molt sovint en el llibre dels Fets. Els racionalistes, *a priori*, els rebutgen i intenten vanament d'explicar-los o bé per fenòmens d'ordre natural, o bé mutilant bàrbarament el sagrat text o negant-los descaradament.

Per a nosaltres qui creiem i admetem l'ordre sobrenatural no hi ha dificultats; als que no l'admeten i, per tant, neguen els miracles, se'ls hauria de persuadir que quan una narració, encara que sigui de fets sobrenaturals, és arribada a nosaltres amb tota garantia de veritat, ha d'ésser acceptada. Mes els crítics, partint com a principi d'un postulat filosòfic basat en un error, caven una fossa impossible de salvar entre la crítica catòlica i la racionalista.

No és d'aquest lloc provar la possibilitat i l'existència dels miracles. Raons fermíssimes té la filosofia cristiana per a provar-ho i a ella toca de resoldre aquesta qüestió. Sols direm que els racionalistes, amb l'afany de negar la veritat dels miracles descrits en el llibre dels Fets, per a donar una prova, diuen que es veu ben clara la seva falsedat, per tal com s'endeuina en l'autor una tendència a contar-ne, i a repartir-los proporcionalment entre Sant Pere i Sant Pau, a fi que aparegui pel seu escrit la més completa concòrdia entre els dos apòstols i entre els dos bàndols de petrins i paulins. És així com diuen que el primer miracle de Sant Pere fou la curació del baldat que demanava caritat a la porta formosa del Temple; i també la curació d'un baldat a Lystres va ésser el primer miracle de Sant Pau (Act. 3, 1-10, i 14, 7-17). L'única semblança que aquí hi ha, és que ambdues curacions són miraculoses, mes les circumstàncies d'una i altra són molt diferents. A més, el primer miracle de Sant Pau no va ésser la curació del baldat, sinó el càstig de ceguera repentina, que per la paraula de l'apòstol va sobrevenir al màgic Elymas (Act. 13, 8-12). I així podríem, una per una, desfer fàcilment tota la bateria de dificultats presentades per la crítica racionalista.

Mes aquesta no volent donar-se per vençuda, i avançant un pas més,

vol demostrar que Sant Lluç en alguns punts de la seva història s'ha equivocat, i àdhuc que ha afirmat coses falses. De la qual cosa conclouen que, estant la història de Lluç en contradicció amb la història profana, no mereix crèdit. L'acusen d'error principalment en parlar del

Cens de Quirini. — Tal cens diuen, de la manera com en parla Sant Lluç, no s'és fet mai; per tant, Sant Lluç s'ha enganyat. Responem que Sant Lluç parla de dos censos; un en el seu Evangeli, el qual es va fer poc abans de morir Herodes (Lc. 2, i ss.); i un altre que fou decretat després de l'exili d'Arquelau, fill d'Herodes, del 6 al 7 després de J. C. per a preparar la reducció de la Judea a província romana. La doble legació de Quirini a Síria està provada per la inscripció de Tibur i confirmada per Tàcit i Estrabó; per tant, no pot ésser posada en dubte. Ara si traduïm l'Evangeli (Lc. 2, 2) con tradueix el P. Lagrange: "Aquest cens tingué lloc a b a n s que Quirini fos governador de Síria", havem de suposar aleshores que aquell cens es va fer abans de la seva arribada per a fer-se càrrec del govern de la província; si no admitem aquesta traducció, aleshores diem que el cens es va fer mentre ell era governador de Síria. D'aquí arribaríem a la conclusió que a Síria cada 14 anys hi havia un nou cens, com els papirus ho han posat en clar pel que toca a Egipte. Aquest cicle de 14 anys hauria estat instituit per August. I aquí es pot veure com, àdhuc en aquest cas, la història profana res no té a dir contra la veritat històrica de les narracions de Sant Lluç.

La revolució de Teudas. — Heus aquí un altre punt sobre el qual els racionalistes diuen també que Sant Lluç s'ha equivocat. En un discurs de Gamaliel, que segons Sant Lluç (Act. 5,35-39) fou pronunciat l'any 37, es parla d'un tal Teudas, els fets del qual, segons Flavi Josep, no haurien tingut lloc sinó l'any 45, o sigui 8 anys més tard; a més la revolució que ell va fer és presentada per Gamaliel com anterior a la de Judas el Galileu, que s'esdevingué vers l'any 6 després de J. C.

Responem que, evidentment, hi hauria error si el Teudas de Gamaliel i el de Flavi Josep fossin estats una mateixa persona. Mes això és el que està molt lluny d'ésser provat. La revolució de què parla Gamaliel, sembla haver estat molt menys important que la reprimida anys després per Fadus; i fins que nous documents vinguin a donar llum sobre aquest punt, és més prudent de veure en el Teudas del qual parla Gamaliel un de tants capitans de bandolers com aparegueren a la mort d'Herodes i escampaven l'espant pertot arreu de la Judea. Flavi Josep fa menció de tres; cert que eren molts més; i, essent el nom de Teudas força corrent entre els jueus, res no té d'estrany que en l'espai de 40 anys hagin pogut figurar dos revolucionaris del mateix nom.

La mort de Judas. — Entre la narració de Sant Mateu, d'una part, el

qual diu que Judas, penedit del seu crim, tornà els diners als prínceps dels sacerdots i, sortint del Temple, se'n va anar i es penjà, i que dels diners de la traïció ells compraren el camp del terrisser perquè servís de lloc de sepultura dels forasters (27, 3-8); i, d'altra part, la narració dels Fets assegurant que Judas hauria comprat un camp amb el salari del seu crim i que, caient per avall, s'hauria partit pel mig rebentant-se i escampant-se totes les seves entranyes (1, 17.18), hi volen veure els racionalistes una contradicció. Mes aquí hi ha dues coses que convé distingir; la compra del camp i la mort de Judas. La primera, ço és la compra del camp, essent feta amb els diners de Judas, podia dir-se figuradament; i passar als ulls del poble com una propietat del traïdor; i és ben possible que el mateix Judas, en qualitat de foraster, fos el primer enterrat en aquell camp. Quant a la manera de morir tampoc no existeix una veritable dificultat. La conciliació entre els dos llocs és sumament fàcil, admetent que la corda de la qual es penjà, es va rompre, i que el seu ventre, inflat a conseqüència d'haver mort penjat, en caure, es va rebentar; així ho expliquen bon nombre d'autors; o bé es pot dir, tal volta, que *πρηνής* és un terme de medicina que val el mateix que *πρηθεις*, que ve de *πίμπρημι* (inflar) i aleshores es podria traduir: "Inflat a conseqüència d'haver-se penjat, es va rompre pel mig".

Talment com es desfan aquestes dificultats poden desfer-se totes les altres que van posant els crítics racionalistes.

L'Església nostra Mare, guiada per l'Esperit Sant, ha admès, des de l'antiguitat més allunyada, el llibre dels Fets entre els canònics, i això és suficient per a nosaltres, fills d'ella, perquè l'acceptem confiadament; i que, si en el que fa referència a la història profana, hi ha algun punt obscur o dubtós, creguem que la veritat està de part de Sant Lluç, autor inspirat, guiat per Déu i preservat, pel carisma de la inspiració, de tot error. Molt lluny nosaltres d'imitar la conducta dels crítics heterodoxos qui, a desgrat de reconèixer la suma diligència de Sant Lluç a escriure fidelment la seva narració dels fets històrics, no reparen d'acusar-lo d'error. Si allò mateix que ell afirma ho digués Tàcit o Suetoni o qualsevol autor antic, ho acceptarien sense discussió; mes ho diu Sant Lluç, i el seu llibre ha d'ésser, per tant, tractat de la manera més despietada i mancada de lògica.

Acceptem, doncs, plenament el llibre dels Fets, i l'acceptem amb tota la veneració de vertaders cristians; i ens conformem del tot a les decisions de la Comissió Bíblica de Roma, referents a un llibre tan preat, i donem grans gràcies a Déu que en la seva misericòrdia i amor envers la seva Església volgué que la commovedora i edificantíssima història dels seus primers temps restés consignada en un llibre exempt d'error, el qual llibre uneix a la tal condició les d'una bellesa d'estil inimitable, un llenguatge exquisit i la claredat i bon ordre del geni grec.

Què sabríem sense els "Fets dels Apòstols" de les primeres manifestacions de la vida de l'Església? Què de les persecucions sofertes, què de la manera de treballar els apòstols en llurs predicacions i miracles, què de la seva doctrina, com de la fundació de les Esglésies de Palestina i dels països gentils? El llibre dels Fets és veritablement, després dels Evangelis, el llibre històric, per excel·lència, del Nou Testament.

I és també *el llibre missional* per excel·lència; puix que ell ens descriu aquelles primeres missions dels apòstols, especialment les de l'infatigable Doctor dels gentils.

Sempre l'Església ha complert el manament del seu diví Fundador: "Aneu i ensenyau"; mes als nostres dies, quan després de l'espantosa guerra europea les missions entre infidels han quedat tan mal parades, és quan per boca dels darrers Papes, Benet XV i el que ara feliçment governa l'Església Pius XI, amb noves forces i amb coratgia creixent s'estimula i es porta a cap l'evangelització dels pobles infidels.

Llegim, doncs, i meditem el llibre dels Fets, i, encesos en l'amor de Déu i dels pobres germans nostres que en nombre de molts milions jauen encara en tenebres i ombres de mort, treballem amb totes les nostres forces perquè molt aviat sigui una realitat consoladora aquell ardent desig de Jesús, el Bon Pastor: "Hi haurà un sol ramat i un sol Pastor".